

Konferencje, recenzje, informacje

Kazimierz M. Czarnecki, *Psychologia zmian rozwojowych człowieka*, Oficyna Wydawnicza „Humanitas”, Sosnowiec 2015, s. 300

To jedna z najlepszych monografii, jakie czytałem. Odkrywanie i uzasadnienie tytułu pracy związane jest ze zmianami w rozwoju biologicznym, psychicznym i społecznym – kulturowym człowieka – dzieci, młodzieży, dorosłych przez K.M. Czarneckiego jest niezwykle pasjonująca. Sądzę, że są następujące przesłanki innego (odmiennego) tytułu od istniejących prac psychologicznych znanych autorów:

- Bühler Ch., Bieg życia ludzkiego, 1999;
- Turner J.S., Helms D.B., Rozwój człowieka, 1999;
- Bee H., Psychologia rozwoju człowieka, 2004;
- Trempała J. (red.), Psychologia rozwoju człowieka, 2011.

Oto one: obiektywnie istniejące zmiany rozwojowe organizmów żywych; naukowe informacje istniejące psychologów polskich i zagranicznych o zmianach rozwojowych zamieszczone w ich pracach poświęconych psychologii rozwojowej, obiektywnej, autobiograficzne zmiany rozwojowe Czarneckiego zamieszczone w pracy: *Opowieść o wędrówce życiowej i naukowej*, Katowice 2004.

Prezentowana publikacja składa się z jedenastu tematycznie zróżnicowanych rozdziałów, w których Autor prezentuje swoje przemyślenia, doświadczenia i spostrzeżenia naukowo-badawcze oraz dydaktyczno-nowatorskie dotyczące podstaw teoretycznych opisanych i analizowanych zagadnień różnic indywidualnych.

Recenzowana monografia ukierunkowana jest na rozwiązania terminologiczne, bogatą literaturę źródłową oraz przytoczone przykłady różnic indywidualnych przejawiające się głównie u uczniów szkolnictwa zawodowego, studentów i nauczycieli, w tym nauczycieli akademickich.

Rozdział pierwszy zatytułowany *Podstawowe pojęcia psychologii zmian rozwojowych* (s. 19–37) przedstawia rozwiązania teoretyczne związane z terminologią pojęciową, dla lepszego rozumienia i zrozumienia treści całej pracy. Podstawowymi pojęciami są: ewolucjonizm, człowiek, życie człowieka, zdrowie człowieka, aktywność, rozwój w tym okresy rozwoju człowieka, zmiany rozwojowe, zadania rozwojowe człowieka „paradoks” rozwoju człowieka, kategorie rozwoju człowieka, osobowość człowieka, zachowanie człowieka i proces zmian rozwojowych człowieka. Całość rozdziału zamyka podsumowanie objaśnień pojęć podstawowych.

W rozdziale drugim – *Przedmiot, cele, funkcje i zadania psychologii zmian rozwojowych* (s. 37–44) Autor jasno określił przedmiot psychologii zmian rozwojowych, którym jest opis, analiza i wnioskowanie. Precyzyjnie sformułował cele, funkcje (diagnostyczna, prognostyczna, instrumentalna, humanistyczna i światopoglądowa). Ponadto opisał zadania, miejsce psychologii zmian rozwojowych wśród innych nauk, tj. biologii, nauk społecznych i psychologicznych. Rozdział zamykają polecenia odnoszące się do opracowania odpowiedzi na 10 pytań oraz zawartość treściowa pojęć.

Rozdział trzeci – *Czynniki i wyznaczniki zmian rozwojowych* (s. 45–69) – Autor definiuje wyczerpująco dwa podstawowe terminy: *czynnik* i *wyznacznik*. Kolejno czynniki mające wpływ na rozwój ogólny człowieka podzielono umownie na dwie grupy:

- *podmiotowe uwarunkowania zmian rozwojowych* – w grupie tej wyróżnione zostały trzy czynniki: *biologiczne* (genetyczne, temperament, przemiana materii, system nerwowy, płeć, zdrowie fizyczne i psychiczne, wiek); *fizyczne* (wzrastanie, dojrzewanie) oraz *psychiczne*.
- *podmiotowe uwarunkowania zmian rozwojowych* – w tej grupie wyróżnione zostały: *historyczne, ekonomiczne, techniczne, kulturowe, społeczne, edukacyjne*. Całość rozdziału zamykają pojęcia, które należy zapamiętać i opracować odpowiedzi na 12 pytań.

Okresy i stadia zmian rozwojowych to tytuł rozdziału czwartego (s. 71–82), który zawiera jasno opracowane i zaprezentowane kryteria podziału biegu życia ludzkiego; okresy i stadia zmian rozwojowych człowieka wraz z charakterystyką

(okres prenatalny, żłobkowy, przedszkolny, młodszoszkolny, średnioszkolny, starszozszkolny, uczelniany, pracowniczy, postpracowniczy) oraz pojęcia do zapamiętania i 12 pytań kontrolnych.

Rozdział piąty prezentuje *Kategorie zmian rozwojowych* (s. 83–155), które Autor potraktował z większą starannością, podając nazwiska uczonych zajmujących się różnorodnością kategorii zmian rozwojowych; charakterystykę zmian biologicznych, psychologicznych, uczuciowych, erotycznych, moralnych, społecznych, profesjonalnych, osobowościowych. Wszystkie te wywody „ubarwione” zostały: rysunkami, tabelami.

Rozdział szósty – *Zaburzenia i upośledzenia zmian rozwojowych* (s. 157–161) zawiera objaśnienia pojęć: zaburzenie, upośledzenie, zaburzenie i upośledzenie rozwojowe oraz ich opis. Zamykają pojęcia do zapamiętania i pytania kontrolne.

W rozdziale siódmym – *Typy i metody badań zmian rozwojowych* (s. 163–212) dokonano objaśnień pojęć: typ i metoda badań, podział i szczegółowy opis, wartość stosowania metod badań zmian rozwojowych.

Rozdział ósmy nosi tytuł: *Teorie w psychologii zmian rozwojowych* (s. 213–230) i w sposób prosty i zrozumiały prezentuje wywody odnoszące się do teorii w nauce, rozpoczynając od definicji pojęcia „teoria”. Kolejno uwagę Czytelnika skupia na teorii rozwoju naukowej wiedzy pojęciowej uczniów, podając przykłady i rozwiązania modelowane, zamykając charakterystykę teorii w psychologii zmian rozwojowych.

Dziewiąty rozdział zatytułowany jest: *Historia psychologii zmian rozwojowych* (s. 231–243) – prezentuje nazwiska, dzieła i główne wywody prezentowanych

teorii pionierów, np. Komeński, Herbart, Froebel; twórców: Preyer, Freud, Piaget, Dewey, Binet, Stern, Bühler; współtwórcy: Znaniecki, Malinowski, Grzegorzewska i inni. Całość zamyka kalendarium głównych wydarzeń w dziejach psychologii zmian rozwojowych w Polsce w okresie 1837–2014.

Rozdział dziesiąty – *Normalne i patologiczne zachowanie człowieka jako przejaw jego zmian rozwojowych* (s. 245–274). Autor rozpoczyna swoje wywody od zachowań normalnych, patologicznych. Całość zamyka wykaz pojęć do opanowania i pytania do samokształcenia.

W rozdziale jedenastym – *Test KMC 2015; Sprawdź swoją wiedzę* (s. 275–287) to obszerny test traktujący całość integralnie stanowiący materiał ćwiczeniowy dla Czytelników – odbiorców monografii – bardzo przydatny.

W bogatym zestawie pozycji bibliograficznych podano wiele prac „starej literatury polskiej” i nowej oraz zagranicznej.

Recenzowana monografia posiada niewątpliwe walory naukowo-poznawcze i praktyczne. Pozostaje ona z pewnością książką użyteczną o wyjątkowo potrzebnym charakterze. Jest pierwszą pozycją naukową o tak szeroki spektrum. Napisa- na jest językiem jasnym, zrozumiałym, ścisłym, a zarazem naukowym. Posiada bardzo dobre udokumentowanie źródłami naukowymi z psychologii, pedagogiki, medycyny, socjologii, filozofii.

Praca adresowana jest do studentów wszystkich kierunków studiów pierwszego i drugiego stopnia, doktorantów, nauczycieli i nauczycieli akademickich psychologii, pedagogiki, socjologii.

dr Piotr Kowolik
Górnośląska Wyższa Szkoła Pedagogicz-
na im. Kardynała Hlonda, Mysłówice

International Symposium on Embedded Systems and Trends In Teaching Engineering

On 11–15 September 2016 took place in Nitra (Slovakia) international scientific symposium “Embedded Systems and Trends in Teaching Engineering” which was held under the auspices of the Department of Technology and Information Technologies of the Faculty of Education, Constantine the Philosopher University in Nitra. The symposium' topics focused on a new teaching approaches and courses development in the field of embedded systems developed within an international European Tempus project with a consortium of higher educational institutes from the EU and partners in Ukraine, Georgia and Armenia. Teaching courses in embedded systems design and production demand a very specific, qualitative and valuable knowledge. To enter this knowledge to the local and international labor markets, universities strengthen their links with industry, working in this field. Development of relevant and up-to-date course materials, delivery supporting hardware for a physical embedded systems laboratory, virtual and remote laboratories to train the teachers both in the EU and at their own home institution is an important contribution to the improvement of educational processes. The symposium presented over 50 interesting solutions, both technical and organizational. These solutions were divided into 4 categories:

- Embedded systems, hardware and software (embedded systems, systems for ambient intelligence, mobile devices, mobile computing, mobile/cyber security, wireless applications, sensor networks, near field

communication, the internet/web of things, Bluetooth low energy, embedded Java, Android networking and grid technologies);

- Remote engineering and laboratories (virtual and remote laboratories, remote process visualization, remote control and measurement technologies, online engineering, cloud computing in remote engineering);
- Education and training (demands in education and training, support of collaborative work in virtual engineering environments, information security and distributed systems, supporting social and practical learning, connecting OER to competency based on education, OER – based novel educational research, formal and informal education and open education implications, human-computer interfaces, reusability and training, innovative organizational and educational concepts for remote engineering);
- International project management (international projects, research funding, teaching embedded systems);

Each of presented categories consists of many innovative solutions that can be developed in the future. With regard to the category “Embedded systems, hardware and software” noteworthy are studies entitled „ The role of embedded systems in the preparation of qualified specialists „. Results of this studies show impact of technologies that consist of many small functional systems such as microcontrollers, analog and digital converters, sensors, etc, on education processes. The obtained results indicate that 65% of students are aware of the embedded systems (30% of students have heard something about them, and only 5% have heard about them for the first time),

100% of students know what distance learning is, 60% of students have heard about Moodle (40% of students never heard about it before), 70% of students have used virtual laboratories (20% of students have some knowledge about it, 10% have never heard about it), 70% of students have never heard about remote laboratories (30% is aware of it), 50% of students have declared that their teachers often use innovative technologies during lectures (40% of students have underlined that teachers sometimes use innovative technologies during lectures, 10% have declared that their teachers don't use them). With regard to the category “Remote engineering and laboratories” noteworthy are studies entitled „Control of virtual object using physical device”. The developed solution enables to control virtual environment with the use of physical objects or motion and vice versa. The solution can be considered as a basic component of simulation systems that can be used for training processes for different domain areas. Nowadays communication between real and virtual world is a very complicated and imperfect. Any solution to improve this state of affairs deserves attention and need further development because the virtual systems should grow faster and faster in the near future due to great application potential. With regard to the category „Education and training” noteworthy are studies entitled „Implementation of embedded systems disciplines in computer science students training”. Studies focus on teaching embedded systems disciplines for non-engineering students by use of original technique. The approach is designed to implementation in a classical universities and include all modern ES technologies. To create the teaching

technique most of existing technologies were analyzed, compared and adapted to be convenient for training. The teaching technique for the cycle of ES disciplines includes traditional, virtual and remote design technologies. Typical production methods are not suitable for studying because they are very specialized, designed for a specific production process, the need production equipment, use some traditional microcontrollers and electronic components. The new method includes such steps as: preparation of technical specification (detailed description of developed device functions and tasks by ordinary language, preparation of specification using terms of the relevant subject area), block diagram preparation (transformation of functions and tasks described in specification into the blocks of device, designing of consolidated functional algorithms of device and microcontrollers), designing of schematic diagram (detailed elaboration of all functional blocks, clarification of algorithm details, preliminary selection of microcontrollers and components), selecting IDE (choice of programming languages, debugging techniques and hardware platform for physical modeling), coding of software (coding, compiling and debugging of software), simulation of project (simulation of project with viewing and editing variables, code tracing, simulation with external electronic circuit signals simulation), creating of the physical model of the device (construction of the physical layout of the device), production and adjustment of the device (development and production of printed circuit boards and assembly of finished device), presentation of the project (presentation of the results for teacher and friends). With regard to the category “Internation-

al project management” noteworthy are studies entitled „Effect of consortium characteristics on outcome of EU-funded research Project”. The studies aim to tackle one of the core elements affecting any research project, which is consortium. As a result of the work, the connections between the characteristics of the consortium and its chances of success have been identified with the use of literature review and publications of the European Commission. Many factors affecting the financing of projects were analyzed, among them: whether the project coordinator is a university or other company, involvement “rights” partners, value proposition of the consortium to the partners, efficiency and comprehensiveness of the consortium agreement, proximity of the consortium members, project budget, quality of the individual member of the consortium, research experience, total R&D spending of the individual organization, organizations’ perception of consortium impact.

dr Tomasz Wójcicki, ITeE – PIB, Radom

***Certyfikowany trener kształcenia
i szkolenia zawodowego w branży
budowlanej,***

1 lipca 2016, Warszawa

1 lipca 2016 r. w Mazowieckim Samorządowym Centrum Doskonalenia Nauczycieli w Warszawie odbyła się międzynarodowa konferencja podsumowująca realizację dwuletniego projektu „Certyfikowany trener kształcenia i szkolenia zawodowego w branży budowlanej” (2014-1-PL01-KA202-003624).

Projekt realizowany był w ramach programu Erasmus+ w okresie 01.09.2014

–31.08.2016, w partnerstwie międzynarodowym z udziałem **Instytutu Technologii Eksploatacji – Państwowego Instytutu Badawczego** w Radomiu (koordynator projektu), **Konfederacji Budownictwa i Nieruchomości, Związku Zawodowego „Budowlani”**, **Uniwersytetu Galati** (Rumunia) i konsorcjum **CCCA–BTP** (Francja).

Głównym celem konferencji CertiVET była nie tylko prezentacja rezultatów powstałych w trakcie dwuletniej pracy konsorcjum. W konferencji wzięło udział ponad 130 przedstawicieli krajowych i zagranicznych podmiotów odpowiedzialnych za systemy i strategie dotyczące aspektów edukacji na poziomie lokalnym, regionalnym i krajowym; przedstawiciele organizacji pracodawców, pracodawców i pracowników branży budowlanej; instytucje rynku pracy, przedstawiciele publicznych służb zatrudnienia, OHP, reprezentantów organów prowadzących, instytucji szkoleniowych w branży budowlanej, a także nauczycieli i instruktorów praktycznej nauki zawodu, dyrektorów szkół zawodowych o profilu budowlanym i placówek kształcenia zawodowego, instruktorów kształcenia i szkolenia praktycznego, nauczycieli konsultantów i doradców metodycznych, osób bezrobotnych, osób 50+, nauczycieli zagrożonych utratą pracy lub chcących zmieć lub podwyższyć kwalifikacje.

W pierwszej części konferencji partnerzy projektu przybliżyli genezę projektu.

W trakcie prezentacji szczegółowo przedstawiono zadania projektu CertiVET, a w szczególności identyfikację i analizę porównawczą modeli standardów kompetencji zawodowych trenerów VET w branży budowlanej w krajach

partnerskich (Francja, Polska, Rumunia), z uwzględnieniem wymagań Europejskiej Ramy Kwalifikacji (EQF) i Krajowych Ram Kwalifikacji (NQF) dla uczenia się przez całe życie (5 poziom EQF/NQF).

Zaprezentowano opracowany model szkolenia i certyfikacji kwalifikacji trenerów w branży budowlanej nabytych w edukacji pozaformalnej i nieformalnym uczeniu się.

Partnerzy z Francji zaprezentowali rozwiązania w zakresie realizacji szkolenia prowadzącego do uzyskania krajowych kwalifikacji dla trenerów VET w branży budowlanej ukierunkowane na rozwój procesu uczenia się. Omówione zostały systemy wsparcia nowo zatrudnionych trenerów w sieci ośrodków szkoleniowych współdziałających z firmami w branży budowlanej we Francji.

W ramach projektu opracowane zostały rozwiązania ułatwiające samokształcenie i doskonalenie umiejętności w miejscu pracy, jak również umożliwiające samokształcenie w dogodnym czasie i wspierające uczących się podczas realizacji zadań zawodowych, w oparciu o europejskie instrumenty i dobre praktyki na rzecz mobilności, przejrzystości i uznawania efektów uczenia się oraz zapewniania jakości kwalifikacji, w tym dotyczące EQF/NQF, ECVET, EQAVET. Partner rumuński zaprezentował e-pakiet edukacyjny opracowany w czterech wersjach językowych (polskiej, angielskiej, rumuńskiej i francuskiej) jako formę wspomagającą realizację zajęć w trybie stacjonarnym i na odległość w ramach edukacji formalnej, pozaformalnej i nieformalnej oraz jako narzędzie do samokształcenia i doskonalenia zawodowego dla trenerów VET w branży budowlanej.

Zaprezentowane zostały także wyniki pilotażowego testowania opracowanego

standardu kompetencji, programu modułowego, modelu walidacji i certyfikacji oraz e-platformy w krajach partnerskich. Łącznie w badaniu pilotażowym w Polsce, Rumunii i Francji wzięło udział ponad 180 docelowo dobranych przedstawicieli instytucji kształcących i szkolących potencjalnych trenerów VET w branży budowlanej, w tym uczący się oraz kadra dydaktyczna. W trakcie konferencji odbyło się uroczyste wręczenie certyfikatów 7 nowym certyfikowanym trenerom VET w branży budowlanej, którzy pomysłnie przeszli 2-stopniowy proces walidacji i certyfikacji.

Druga część konferencji poświęcona była praktycznym aspektom wdrożenia modelu szkolenia oraz walidacji i certyfikacji trenerów VET w branży budowlanej. Prelegenci będący przedstawicielami zarówno rynku pracy, jak i świata edukacji w swoich wystąpieniach zaznaczyli, jak ważne jest nawiązanie partnerstwa pomiędzy dostawcami kształcenia i szkolenia, instytucjami badawczymi i działaczami ze świata kultury na rzecz wsparcia innowacji i zwiększenia zatrudnialności oraz lepszego dostosowania kształcenia i szkolenia do świata pracy.

W trakcie dyskusji stwierdzono, że opracowany w projekcie CertiVET model trenera VET w branży budowlanej stanowi ciekawą ofertę dla rynku pracy. Jest zrozumiałą dla pracodawcy i pracownika i koresponduje z potrzebami firm (bo z ich udziałem był tworzony). Model daje możliwość elastycznego reagowania na potrzeby przedsiębiorstwa przez instytucję szkoleniową – zgodnie z zapotrzebowaniem pracodawcy. Dla wypracowanego modelu szkolenia trenera VET w branży budowlanej szczególnie istotne będą dalsze kroki w jego upowszechnianiu. Partnerzy społeczni zaangażowani w przygotowanie modelu –

Związek Zawodowy „Budowlani” i Konfederacja Budownictwa i Nieruchomości – są przekonani, że kwalifikacja ta, jako rynkowa, powinna zostać wpisana do Rejestru Kwalifikacji. To otworzy proces zaangażowania instytucji szkoleniowych i tworzenia ofert szkoleniowych, a także wylaniania instytucji certyfikacyjnych i zapewniania jakości procesu szkoleniowego. Jednocześnie liczymy na to, że znajdą się jednostki, które będą zainteresowane akredytacją w oparciu o model walidacji i certyfikacji kwalifikacji trenera VET w branży budowlanej oparty o normę PN-EN ISO/ICE 17024:2012. To ścieżka alternatywna, która może stanowić bardzo istotne uzupełnienie oferty szkoleniowej.

Wszystkie opracowane w projekcie CertiVET rezultaty dostępne są na stronie internetowej <http://www.certivet.eu/>.

*mgr Katarzyna Sławińska
ITeE – PIB, Radom*

**Ewa Kopeć, Renata Matusiak,
Karolina Sigda (red.)**

***Nauczyciel – Wychowawca – Pedagog
w dobie nowoczesności, Rzeszów 2015,
s. 144***

Wiedza pedagogiczna, zwłaszcza teoretyczna, będąc przetworzonym i uporządkowanym zbiorem naukowych i praktycznych uogólnień i doświadczeń pedagogicznych, wzbogacona o doświadczenia z nauk pokrewnych – przede wszystkim filozofii, psychologii, socjologii – stanowi – jak stwierdza Stanisław Palka – naturalną podstawę do podejmowania

wania działań służących przemianom edukacyjnym. Owa wiedza staje się siłą inspirującą przemiany oświatowe zarówno w skali całego systemu edukacyjnego, co się wyraża w formie reform oświatowych, jak i w skali działań pojedynczych szkół, pojedynczych nauczycieli i wychowawców, co wyraża się w formie innowacji pedagogicznych.

Mając to na uwadze przedstawiam książkę pod zbiorową redakcją Ewy Kopeć, Renaty Matusiak, Karoliny Sigdy, a zatytułowaną: *Nauczyciel – Wychowawca – Pedagog w dobie nowoczesności*. Na publikację składają się: jedenaście artykułów i trzy sprawozdania z konferencji.

Trzeba przyznać, iż podobnych publikacji, a więc takich, których struktura oparta jest na prezentowaniu artykułów, jest znaczna ilość.

Co zatem tę pozycję wyróżnia spośród innych podobnych?

Istotne wydaje się perspektywa widzenia zjawisk edukacyjnych, społecznych i po części filozoficznych przez nauczyciela, wychowawcę, pedagoga. Wszak to osoba nauczyciela, wychowawcy, pedagoga jest po części odpowiedzialna za formowanie młodego człowieka.

Dlatego też dobrze jest przyjrzeć się bliżej dylematom, wątpliwości, ale i trudnościom nauczycieli, wychowawców, pedagogów, jakie napotykają w swojej działalności edukacyjnej, a także potrzebom uczniów uwikłanych w różne, odmienne środowiska (Antoni Kasprzykowski, *Nauczyciel XXI wieku wobec systemu potrzeb ucznia*).

Z prezentowanych w książce artykułów wynika, iż z powagą i rozwagą dobrze jest koncentrować się na osobie ucznia w swej pracy pedagogicznej (Stanisław Radoń, *Uważność jako pedagogi-*

ka zorientowana na osobę: konceptualizacja i wyniki badań). Tylko taka praca zagwarantuje „stapianie się” sfery emocjonalnej i poznawczej ucznia. Refleksja uwarunkowań i możliwości własnego działania sprzyja autonomii doskonalących się wychowawców i aktywności współkształtowania osoby uczącej się.

Dobrze jest pozostawać z uczniem w komunikacji dialogowej, pozwalającej mu nabyć i rozwijać własną mądrość (Dominik Borawski, *Wspomaganie rozwoju mądrości z perspektywy dialogowej*). Choć mądrość jako ekspertyzność w rozwiązywaniu problemów związanych z pragmatyką życia, której podstawą są doświadczenia tworzące system wiedzy aktualnej i proceduralnej, przypisuje się dorosłym, to nie oznacza to, że umiejętności budowania systemu wiedzy i gromadzenia doświadczeń nie można kształtować o wiele wcześniej. Wszak komunikacja w dialogu wyklucza przedmiotowe traktowanie drugiego człowieka. Uczestnikami relacji dialogicznej są jednostki świadome swej godności, akceptujące wolność jako niezbywalny atrybut istnienia własnego i drugiego człowieka.

Równie cennym jest bycie kreatywnym nauczycielem, wychowawcą, pedagogiem, bo tylko taki nauczyciel, wychowawca, pedagog może rozwinąć tak pożądane współcześnie dyspozycje twórcze uczniów. Sam jednocześnie wzbogaca się o nowe doświadczenia, projektując inspirujące uczniów innowacje pedagogiczne (Anna Skupień, *Kreatywny nauczyciel warunkiem efektywnego nauczania*).

Pedagogika twórczości jak najpełniej stara się ukazać tę problematykę. Zasadnicze jej skierowanie wyraża się dążeniem do wychowania jednostek

zdolnych do podejmowania i realizowania działań twórczych. W pedagogice twórczości rozwija się i umacnia tendencja do świadomego przedsięwzięcia działań nastawionych na kształtowanie tych dyspozycji ludzkich, które są pomocne w urzeczywistnianiu twórczości nie tylko w wymiarze jednostkowym, ale w wymiarze powszechnym. Nauczanie twórczości nie jest tym samym co „twórcze nauczanie”, choć trudno wyobrazić sobie nauczanie twórczości bez kreatywności w nauczaniu, bez innowacyjnego podejścia dydaktycznego. Tę myśl odnajdujemy w Raporcie *All Our Futures. Creativity, Cultures and Education*.

Szczególnego rodzaju oddziaływanie charakteryzować winno nauczyciela wobec dziecka zdolnego (Ewa Kopeć, *Zadania nauczyciela obszarów wiejskich wobec dziecka zdolnego*). Pedagogika zdolności dokłada starań, by uwypuklić problematykę zdolności i kontaktu nauczyciel–uczeń zdolny. Pedagogika zdolności – jak wyraża się o niej Andrzej Góralski – jest pewnym stylem jej uprawiania, pewną postawą wychowawczą i szczególnego rodzaju dokonaniem skupiającym się na harmonijnej i wszechstronnej realizacji potencjału zdolności wychowana. Nie jest to jednak obszar w pełni zbadany i określony. Wśród dylematów pojawia się i ten, jak dostrzec ucznia zdolnego, zwłaszcza, gdy jego środowiskiem jest wiejskie, często o wyraźnie ograniczonych uwarunkowaniach.

Pedagogikę zdolności interesują zdolności i uzdolnienia – rzecz można – wyjątkowego rodzaju, np. zdolności muzyczne. O potrzebie kształcenia muzycznego, badania zdolności muzycznych, badania rozwoju artystycznego muzyków w skali całego życia mówiło wielu specjalistów. Formy kształcenia uczniów

uzdolnionych muzycznie zdają się nadal niewystarczające, podobnie dzieje się z wychowaniem muzycznym w ogóle (Magdaleny Grabowskiej-Stec, *Edukacja muzyczna w dobie wyzwań XXI wieku*).

W pracy pedagogicznej nie pomaga chaos aksjologiczny świata (Justyna Anna Gutka, *Chaos aksjologiczny wyzwaniem dla wychowawcy XXI wieku*). A przecież istotą wychowania jest dążenie do osiągnięcia jakichś wartości dla społeczeństwa lub dla jednostki albo też dla jednego i drugiego. O wychowawcy Karol Kotłowski mówił, iż powinien znać nie tylko cel, do którego zamierza prowadzić wychowanka, ale i strukturę i hierarchię wartości. Stojąc na gruncie określonych wartości, nie jest dzięki temu bezradny wobec rzeczywistości. To wartości bronią go przed dezorientacją pedagogiczną i doktrynalnym fetyszyzmem. Wychowanie człowieka jest procesem jego integracji wokół wartości z zachowaniem pewnych prawidłowości.

Minimalizowanie roli nauczyciela, wychowawcy, pedagoga czy nawet marginalizowanie samej pedagogiki nie służy przemianom edukacyjnym, o które zabiegają teoretycy i praktycy. Współwystępujące zjawisko degradacji autorytetu, również tego nauczycielskiego, nie ułatwia im pracy. „Duchowy autorytet” nauczyciela może być kluczem do dobrej edukacji i pedagogiki bycia w pobliżu drugiej osoby (Dorota Zabłocka, *Nauczyciel – wczoraj, dziś i jutro*).

Równie trudnym do pokonania dla nauczycieli, wychowawców, pedagogów w ich pracy edukacyjnej staje się cyber-rzeczywistość. Głęboka troska o młodych nakazuje nauczycielom, wychowawcom, pedagogom nie tylko przyjąć postawę ambiwalentną wobec przekazów kulturowych, w tym płynących ze świata wir-

tualnego (kategorię pedagogiczną wprowadzoną przez Lecha Witkowskiego), ale i podjąć działania profilaktyczne czy wręcz ochronne wobec zagrożeń cyberświata (Renata Matusiak, *Bezpieczeństwo młodzieży w sieci i uzależnienie od Internetu w opinii nauczycieli powiatu tarnobrzskiego na podstawie badań*).

Ważnym aspektem pracy nauczyciela, wychowawcy i pedagoga jest uformowanie w uczniu tendencji do samokształcenia. Świadomie podejmowana przez ucznia aktywność w czasie wolnym, zgodna z jego naturą, zainteresowaniami i potrzebami sprzyja „dorabianiu się” osobowości (Elwira Kamola, *Czas wolny czasem pracy – kilka refleksji o działalności Emmy Dmochowskiej z Jeleńskich*).

Procesy „stawania się” nie kończą się na wieku dziecięcym czy młodzieńczym. Rozbudzone przez nauczycieli, wychowawców, pedagogów – być może jeszcze w czasach szkolnych – „namiętności” urzeczywistniają się w ciągu całego życia. Kształcenie ustawiczne wyzwala potencjał, otwiera kartę nowych doświadczeń, mnoży mądrość życiową osób starszych w ich tendencji ciągłego i trwałego realizowania się (Łukasz Burliga, *Nowoczesny Uniwersytet realizujący ideę kształcenia ustawicznego na przykładzie Uniwersytetu Trzeciego Wieku*).

Konkluzje:

1. Intencją Auterek publikacji zbiorowej jest przybliżenie problematyki związanej z dylematami, wątpliwościami i trudnościami teoretycznymi i praktycznymi, na jakie napotykają w swojej codziennej działalności pedagogicznej odpowiedzialni za kształt tej działalności nauczyciele, wychowawcy, pedagodzy.
2. Analiza podejmowanych przez Autorów artykułów zagadnień nie wyczerpuje całości problematyki – bo i nie może, choćby ze względu na strukturę publikacji – prezentowanie artykułów. Daje się jednak zauważyć cenne wnioski czy też niewidoczne dotąd argumenty.
3. Rekomenduję książkę do bliższego zapoznania się z jej całą zawartością treściową lub z wybranymi jej fragmentami dla wzbogacenia czy też ugruntowania własnej wiedzy teoretycznej lub podejmowanych działań praktycznych.

*dr Małgorzata Franc
Staropolska Szkoła Wyższa,
Wydział Warszawski*